

ALIMSKE PORODICE: RIFDI-ĆERIMOVIĆ

Ahmed MEHMEDOVIĆ

Muderrisi, pjesnici, kadije, kaligrafi

Rifdi-Ćerimovići su jedna od uglednih sarajevskih alimskih porodica iz 17. i 18. stoljeća. Bili su uvaženi istanbulski profesori i kadije, mulle u velikim gradovima. Našu i tursku poeziju obogatili su sa najmanje dva cjelovita divana poezije, nekim drugim djelima i mnoštvom pojedinačnih pjesničkih dostignuća. Glava ove porodice, Abdulkerim, po kome se jedna grana porodice prozvala Ćerimović, otišao je na studije u Istanbul i tamo ostao. Njegov sin Fa'iz vratio se u Sarajevo i predavao u Malkočevoj medresi, a drugi sin Mehmed efendija Rifdi ostao je u Istanbulu. Abdulkerim je bio veliki pjesnik, a ni njegovi potomci nisu mnogo zaostajali za njim. Omer efendija Rifdi i njegov sin Muhammed Sadik efendija ubrajaju se među prve bosanske kadije, a Muhammed Sadik je, uz to, bio muderris te odličan kaligraf.

Ovo je prilika da na jednom mjestu iznesemo podatke o životu i djelu nekolicine pjesnika, kadija i muderrisa ove ugledne sarajevske alimske porodice i tako ih otrgnemo od zaborava.

Sami'i – Abdulkerim ef. Bošnjak

Abdulerim ef. Bošnjak, poznat pod pjesničkim imenom Sami'i, pjesnik i stilist, prema Fehimu Nametku, predstavlja »izuzetnu kulturnu pojavu svoga vremena«.

Rođen je u Sarajevu krajem 16. ili početkom 17. stoljeća. Ocu mu je bilo ime Ahmed i može se pretpostaviti da je, također, bio učen. Mekteb i medresu Abdulkerim je završio u Sarajevu, a onda otišao na studije u Istanbul. Tamo je slušao Kametizade Mehmed-efendiju, kod koga je bio i mulazim (asistent). Kasnije je bio muderris na nekoliko nižih medresa, a prema nekim autorima, bio je i kadija. U mirovinu je otišao sa skromnim novčanim sredstvima, od čega je jedva sastavljao kraj s krajem. Dopisivao se sa ondašnjim uglednim književnicima Bošnjacima Ahmedom ef. Bejazićem, Rušdijem, Mezakijem.

Umro je u Istanbulu 1684./85. godine. Posmrtni hronogram spjevao mu je La'lizade Šejhi:

*Onome rijetkom piscu koji se svakom dopadao,
Nemoćni su bili opisati savršenstvo i odlični i
obični ljudi.*

*Kad je otišao u dvore Onoga svijeta, bi mu
hronogram:
»Abdulkerim efendiji raj neka bude vječni zavičaj«.*

Ukopan je unutar ograđenog harema, koji se nalazi nasuprot hamamu na Ejjubu, u Istanbulu.

Abdulkerim ef. Sami'i ostavio je kompletan divan pjesama, izuzetno vrijednu zbirku pisama (*Munše'at*) i jedno hagiografsko djelo. Dva rukopisa Sami'ijeva *Divana* čuvaju se u knjižnici Top-kapi muzeja u Istanbulu. Jedan od njih je bio vlasništvo njegovog unuka, pjesnika 'Iffetija. Sami'ijev sin Mehmed Rifdi, 'Iffetijev otac, također je bio cijenjen pjesnik. Iza njega je ostao vrijedan divan pjesama. I drugi njegov sin Abdullah Fa'iz, muderris Malkočeve medrese u Sarajevu, okušao se u poeziji, ali ne tako uspješno kao otac i brat. Njegov unuk Omer-efendija Rifdi bio je istaknuti bosanski kadija i uglednik, a praunuk Muhammed Sadik Rifdi kadija i muderris.

Jedan rukopis Sami'ijeva *Divana* sadrži 220, a drugi 196 pjesama, najviše gazela, a onda tariha. Nekoliko njegovih pjesama nalazi se i u jednom rukopisu biblioteke Univerziteta u Istanbulu. Ovo je vrlo bogat i sređen *Divan* i autoru osigurava visoko mjesto u osmanskoj, a samim tim i našoj poeziji. Njegov visoki stil nije ostao nezapažen ni kod turskih klasika, niti kod naših ljudi. Ugledni mostarski pjesnik Adli Čelebi spominje ga u jednoj svojoj pjesmi na ovaj način:

*Hoće li se češće čuti pjesme Sami'ije, stiliste-
umjetnika,*

*Učenog, vidovitog, svjetiljke koja prosipa zrake
znanja?*

Ovi stihovi dokazuju da su Sami'ijeve pjesme bile rado čitane u našim književnim krugovima i da su bile uzor našim pjesnicima, da je smatran učenim, svjetiljkom znanja, čak vidovitim, a i Šejhi kaže da je nemoguće bilo opisati njegovo savršenstvo. Bašagić, kao primjer Sami'ijeve poezije, donosi jednu njegovu ruba'iju.

Također, Sami'ijeva zbirka pisama, sa uobičajenim naslovom *Munše'at*, visoko je ocijenjena u turskoj epistolarnoj književnosti. Dopisivao se, rekosmo, sa prvim perima svoga

vremena. Pisao je pod uticajem originalnog pjesnika Bošnjaka Muhammeda Nerkesija, ali i Vejsija. Safaji piše da su mu pisma »glose Nerkesijina duha«. Da je cijenio Vejsija, potvrđuje i to što je Abdulkerim ef. Sami'i nastavio njegovo nedovršeno hagiografsko djelo *Durret et-tadž fi sirat Sahib al-miradž* (*Biser krune o životu Miradžlije (Muhammeda)*). Sami'ijevo djelo nosi naziv *Zejl-i sjer-i Vejsi* ili *Takmil Durret et-tadž*. Rukopis Sami'ijevih *Munše'ata* nalazi se u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu (R-991) i, možda, u Nacionalnoj biblioteci u Beču.

Mehmed efendija Rifdi Kerimzade (Ćerimović)

Mehmed efendija Rifdi, muderris, pjesnik i kadija, sin pjesnika Abdulkerima Sami'ija, prema Bašagićevom sudu, bio je najsuptilniji pjesnik iz ove porodice: »Rifdi je zbilja nježan i čuvstven liričar. Stihovi mu teku glatko, a jezik mu je veoma lahak prema onome vremenu.

Njegove pjesničke umotvorine mogu se i danas čitati i razumjeti. Mi bar ne možemo opaziti nikakve razlike između njega i današnjih turskih pjesnika, koji pjevaju gazele i ruba'ije. Kad jednom dobar kritičar osvijetli njegov *Divan*, zaboravljeni Rifdi će, bez dvojbe, stupiti u prve redove osmanlijskih pjesnika prije preporoda«.

Rođen je u Istanbulu, gdje mu je otac bio muderris, polovinom 17. stoljeća. Školovao se u Istanbulu, a onda postao asistent (*mulazim*) kod šejhu-l-islama Minkarizadea Jahjaa efendije, u 26. godini života. Nakon stažiranja u nekoliko nižih medresa, imenovan je muderrisom Huremijje medrese sa 50 akči dnevno. Prije nego što je, 1689. godine, postao profesor na Has Odobaši medresi, radio je na još nekoliko istanbulske medrese, a jedna od njih je i medresa Hajruddin-paše. Ovaj podatak bilježimo sa prvog lista rukopisa šestog sveska Buharijeve zbirke hadisa R-455 Gazi Husrev-begove biblioteke koji je pripadao Rifdiju. Tu je i otisak njegovog pečata. Konačno, na Sahn je došao 1699., na medresu našeg zemljaka Zal Mahmud-paše, 1703., a na Sulejmaniju 1706. godine. Za kadiju u Solunu u Grčkoj imenovan je 1708., a onda je, po istom poslu, otišao u Siriju,

gdje je stekao počasnu titulu *mulla od Edrene*. Još znamo da je negdje iza ovoga vaktā čekao u Istanbulu imenovanje za kadiju u Mekki, ali ne znamo je li to mjesto i dobio. Umro je 1721. godine.

Ostavio je sreden divan pjesama, a da je njegova poezija bila cijenjena vidi se i po tome što je na njegov *Divan Es'adzade* spjevao takriz. Uspješno je pjevao ruba'ije.

Evo nekoliko Rifdijevih stihova, u prepjevu našeg Bašagića:

*O oko, maštajući o licu drage,
Ti ostade na njemu kao komarac na svijeci punoj
svjetla.*

*O zaljubljeni, pred kojim nema zastora na brdu
ljubavi,*

*Ti ostade kao Musa (na Sinaju) s udivljenjem
gledajući lice.*

*O ljubavniče, koji ima ludo srce i neobuzdanu
narav,*

Ti ostade kao Medžnun u pustari brige i nevolje.

O pero Behzadovo, što praviš slike bez duše,

Ti ostade slikajući arabeske po vratima i zidu.

*O pero rječitog Rifdije, i ti ostade pod nebom
Natežući se i boreći se s crnom sudbinom.*

Hafiz Mustafa efendija Iffeti Kerim-zade (Ćerimović)

Sin je našeg značajnog pjesnika na turskom jeziku Mehmeda efendije Rifdija, a unuk pjesnika Abdulkerima efendije Sami'ija. Hafiz Mustafa Iffeti rođen je u Istanbulu, krajem 17. stoljeća. Otac mu je bio dovoljno imućan da mu omogući svestrano i kvalitetno obrazovanje. Brzo se istakao svojom sposobnošću među sinovima istanbulskih velikaša i prednjačio im. Nakon okončanja školovanja 1712. godine, podvrgao se strogim ispitima i odmah imenovan vanrednim profesorom na carigradskoj Galata Saraj medresi. Tokom školovanja završio je i hifz. Kasnije je radio kao redovni profesor na nekim drugim carigradskim medresama, a 1722. godine predavao je na Jar-hisar medresi. Ne zna se koje je predmete predavao, ali se pouzdano zna da je bio izvanredan kaligraf pisma ta'lik. Savremenici ga hvale kao darovitoga pjesnika i iskrenog i čestitog alima. Poput oca Rifdija, pjevao je ruba'ije. Salim u svojoj *Tezkiri* donosi dvije njegove ruba'ije, koje

u originalu bilježi i naš Bašagić. Imao je bogatu biblioteku, a jedan od njegovih rukopisa dospio je i u Gazijinu biblioteku (R-3.814). Riječ je o arapskom rječniku *Muhtasar as-Sihah*, autora Muhammeda er-Razija (umro iza 1268.). Na naslovnoj stranici tog rukopisa, hafiz Mustafa Iffeti potpisao se kao vlasnik i ostavio otisak svoga pečata.

On je posjedovao jedan od dva rukopisa *Divana* njegovog djeda Abdulkerima Sami'ija koji se danas nalazi u knjižnici Top-kapi muzeja u Istanbulu. Zaključujemo da je neke od rukopisa svoje zbirke i sam prepisao, pogotovo kad znamo da je bio odličan kaligraf, što nije promaklo ni njegovim biografima.

Abdullah efendija Kerimzade (Ćerimović) Fa'iz

Abdullah efendija, sin pjesnika Abdulkerima Sami'ija, pjevao je pod pjesničkim pseudonimom Fa'iz. Školovao se u Istanbulu, gdje je vjerovatno i rođen oko 1660. godine. Njegov otac, rođeni Sarajlija, doselio je u Istanbul i tu ostao.

Nakon dovršetka školovanja, Abdullah efendija je imenaovan za muderrisa Malkočeve medrese u Sarajevu, 1684. godine. Izgleda da je kasnije predavao i u nekim carigradskim medresama, a porodica mu je ostala u Sarajevu. Godine 1688. zaputio se u Sarajevo da bi doveo ženu i djecu, ali ga je iste godine pokosila kuga. O ovom našem pjesniku pisali su Salim, Šejhi, Hammer i Safvet-beg Bašagić, koji kaže da mu pjesme «*nijesu na odmet*». Sureyya i Handžić ga samo spominju, a Šabanović uglavnom prenosi Bašagićeve podatke.

Ne zna se je li mu sačuvan kakav divan njegovih pjesama, a Bašagić donosi samo ove stihove:

*Žar rastanka po mome tijelu,
Neka ranu do rane poreda!
Kao čirak, što no se ne trne,
Nek u društvu bijede izgleda!*

Omer efendija Rifdi Sarajlija

Sarajlija Omer efendija Rifdi bio je ugledni je alim i kadija u 18. stoljeću. Ne znamo kad je rođen (vjerovatno krajem 17. stoljeća), niti

gdje se školovao. Pretpostavljamo da je završio Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu. Prema Šabanoviću, Omer Rifdi je sin pjesnika Abdulkerima Sami'ija, a to bi opet značilo da je brat dvojice pjesnika Mehmeda efendije Rifdija i Abdullaha Fa'iza. Ova Šabanovića tvrdnja teško bi održiva jer je Abdulkirim Sami'i umro 1684./85. godine, a Omer Rifdi je bio živ i aktivan 1788. godine, što bi značilo da je bio kadija u svojoj 103. godini sve i da je bi bio rođen u godini očeve smrti! Mi smatramo da je Omer Rifdi Sami'ijev unuk od sina Faiza, koji se vratio u Sarajevo.

I u ovom primjeru imamo račvanje porodice na dvije grane; jedni su prihvatili novo prezime Ćerimović, a drugi su ostali pod prezimenom Rifdi, što je slučaj sa Omer-efendijom i njegovim potomcima. O ugledu Omera efendije Rifdija dovoljno govori podatak da je prepisivač rukopisa Ibrahim ibn Muhammed u bilješci na kraju svoga rukopisa *Fetava-yi Ahmediyye*, napomenuo da je djelo prepisao 1778. godine, »kad je u Tešnju bio kadija Omer Rifdi«. Tako saznajemo vrijeme u kom je Omer-efendija bio tešanjski kadija. Možda je spomenuti prepisivač bio pisar kadije Omer-efendije. I Rifdijev sin Muhammed Sadik bio je, prije 1778. godine, kadija u Tešnju.

O kadiji Rifdiju znamo još i to da je, mureselom rumelijskog kadiaskera od 16. jula 1788. godine, postavljen za kadiju Bosna Broda (Travnika), a da je on svojim naibom odredio Muhammeda efendiju Džudi Ćohadžića, koji je jedno vrijeme bio i travnički muftija. Ćohadžić je u više navrata bio travnički kadija ili naib. Rifdije i Ćohadžići bili su nerazdvojni prijatelji, jedni su druge zamjenjivali i preporučivali na različite položaje.

Muhammed Sadik efendija Rifdi Sarajlija

Muhammed Sadik efendija je sin Omer-efendije Sarajlije Rifdija, praunuk pjesnika Abdulkerima Sami'ija, muderris, kadija i kaligraf iz druge polovine 18. stoljeća.

Njegov otac Omer efendija Sarajlija Rifdi bio je učen čovjek i ugledan građanin Sarajeva. Isto to možemo reći i za njegovog sina Muhammeda Sadika efendiju. Nakon završene

medrese (najvjerovatnije Gazi Husrev-begove), bavio se kadijskim poslom. Znamo da je, prije 1778. godine, bio kadija u Tešnju, gdje je prepisao jedan rukopis i o tome ostavio zapis. U međuvremenu je obavio hadž.

Hadži Muhammed Sadik efendija je, na prijedlog muderrisa, kadije i travničkog muftije Muhammeda efendije Ćohadžića, s kim su Rifdije bili u prijateljskim odnosima, postavljen za muderrisa Simzade ili Đumišića ili Drvenije medrese u Sarajevu 1799. godine. Te godine stigao je carski berat da se hadži Muhammed Sadik postavlja »na upražnjeno mjesto muderrisa sa istom plaćom (25 akči dnevno) i o tome ovaj moj carski berat besplatno izdajem i naređujem da od današnjeg dana imenovani novi muderris svoju novu dužnost otpočne i bez pogreške vrši sa već određenom plaćom te da se za me i moje carstvo Bogu moli«. Ne znamo koliko je godina Muhammed Sadik efendija predavao na ovoj medresi, ali se nakon tri godine žalio bosanske valiji zbog neredovnih primanja, a on mu odgovorio bujuruldijom.

Godine 1801., Muhammed Sadik efendija bio je prvi mu'allim Gazi Husrev-begovog mekteba, ali se ne zna koliko je godina obavljao tu dužnost.

Nemamo sigurnih podataka da se Muhammed Sadik efendija, poput svojih slavni predaka, bavio poezijom, ali imamo jedan tarih sa pseudonimom *Sadik* iz vremena kad je ovaj alim bio najaktivniji, iz 1791. godine. Riječ je o tarihu s nišana Lutfullaha Džennetića koji se i danas nalazi u mezarju Hambina carina u Sarajevu. Pretpostavljamo da je pisao poeziju i da su to njegovi stihovi.

Muhammed Sadik Rifdi bio je odličan kaligraf i plodan prepisivač rukopisa.

Od 1778. do 1787. godine prepisao je najmanje pet djela. Navest ćemo te njegove rukopise i ukratko ih opisati.

– Godine 1778. on je u Tešnju prepisao djelo *Mufredat-i Kanun-i cedit (Ogledi o Novom zakonu)*, na turskom jeziku, od neutvrđenog autora. Riječ je o zborniku odredaba sa tumačenjem zakona o imovinskim i zemljišnim odnosima, o plaćanju poreza, odredaba o dogandžijama, filurdžijama, dervišima, jarucima i drugim kategorijama stanovništva.

U potpisu, uz ime prepisivača stoji »bivši kadija u Tešnju«. Na kraju rukopisa nalazi se prijepis berata za službu u Mekki i Medini iz 1771. godine te dva fermans – jedan iz 1776., a drugi iz 1778. godine, koji se odnosi na neki spor oko zemlje na Stupu kod Sarajeva. Rukopis je, na 124 stranice srednjeg formata, urađen lijepim nevokaliziranim nasta'lik pismom. Tinta je crna, a naslovi i neke riječi pisane su crvenom tintom. Prva stranica uokvirena je zlatnom trakom, a ostale crvenom linijom. Na marginama ima bilježaka u vezi sa sadržajem djela. Papir je prljavobijel, deblji, a povezi polukožni. Na petom listu stoji: »Napisao Sejjid Muhammed, muftija u gradu Sarajevu«. Ovo se može odnositi samo na Sejjida Muhammeda efendiju Svraku, koji je bio sarajevski muftija od 1763. do 1769. i od 1770. do 1783. godine. Ostaje na budućim istraživačima da utvrde jesmo li ovim razriješili pitanje autorstva ovog djela. Rukopis se čuva u Orijentalnoj zbirci Provincijalata hercegovačkih franjevaca u Mostaru, R-6.

– Slijedećih nekoliko rukopisa Muhammeda Sadika čini kodeks Orijentalnog instituta u Sarajevu, br. 8. Prvo je, 14. oktobra 1785. godine, u Sarajevu dovršio prijepis epistolarnog djela *Munše'at (Pisma)*, autora Jusufa Nabija, na turskom jeziku.

Slijede ova djela: *Hayriyya*, pjesma didaktičkog sadržaja u mesnevi formi, istog autora, na turskom jeziku; epistolarno djelo *Munše'at-i Nerkesi*, našeg velikog pjesnika Muhammeda Nerkesija Sarajlije; *Pjesma o Sarajevu* i tri gazela, također Nerkesijeve, na turskom jeziku. Tri posljednja rukopisa ispisana su u Sarajevu 1787. godine. Ispod Nerkesijevih *Munše'ata* stoji zabilješka: »Prepisao Muhammed Sadik ibn Omer Rifdi, kadija, nastanjen u gradu Sarajevu, u prvoj dekadi mjeseca džeumade-l-ula 1201. (1787). Godine».

Rukopis cijelog kodeksa ispisan je, na oko 300 stranica srednjeg formata, lijepim i korektnim nesh pismom. Tekst je uglavnom pisan crnom, a naslovi i istaknute riječi crvenom tintom. Tekst je kod nekih djela uokviren crvenom linijom, a polustihovi odvojeni sa dvije crvene linije. Povez je kožni, zajednički, bez zadnje korice.

Literatura:

1. Dr. Safvet-beg Bašagić: *Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti*, Sarajevo, 1912., str. 101-102, 108, 141-142, 144;
2. Šejh Sejfuddin Kemura: *Sarajevske džamije i druge javne zgrade turske dobe*, Sarajevo, 1913., str. 95-96; *Spomenica Gazi Husrev-begove četiristogodišnjice*, Sarajevo, 1932., str. 44;
3. Hivzija Hasandedić: *Katalog arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa iz Zbirke orijentalnih rukopisa Provincijalata hercegovačkih franjevaca u Mostaru*, Mostar, 1961., str. 2;
4. Kasim Dobrača: *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Gazi Husrev-begove biblioteke*, Sarajevo, 1963., sv. 1, str. 257;
5. Dr. Hazim Šabanović: *Književnost muslimana BiH na orijentalnim jezicima*, Sarajevo, 1973., str. 238, 358-360, 375, 436, 438;
6. Mehmed Mujezinović: *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine, I.*, Sarajevo 1974., str. 164-165;
7. Vančo Boškov: *Katalog turskih rukopisa franjevačkih samostana u BiH*, Sarajevo, 1988., str. 48-49;
8. Muhamed Ždralović: *Prepisivači djela u arabičkim rukopisima*, Sarajevo, 1988., knj. II, str. 211, 220;
9. Dr. Fehim Nametak: *Pregled književnog stvaranja bosanskohercegovačkih muslimana na turskom jeziku*, Sarajevo, 1989., str. 110, 166;
10. Salih Trako – Lejla Gazić: *Katalog rukopisa Orijentalnog instituta – lijepa književnost*, Sarajevo, 1997., str. 134, 151, 155
11. Mehmed Handžić: *Izabrana djela*, knj. 1., Sarajevo 1999., str. 358-359, 269-270, 293-294;
12. Ahmed Mehmedović: *Leksikon naše uleme*, (rukopis)

Summary**FAMILIES OF THE ULEMA – RIFDI ĆERIMOVIĆ
MUDERRIS, POETS, QADIES AND
CALLIGRAPHERS**

Ahmed Mehmedovic

Rifdi-Ćerimovic is one of the eminent ulema families of Sarajevo dating back to 17th and 18th centuries. Many were well renowned professors, qadis, mullas in Istanbul as well as in other important metropolis of the Islamic world. They have contributed to our as well as to Turkish literary heritage by at least two whole *Divans*, and many separate, individual poems. The head of the family, Abdulkerim, after whom one branch of this family take their name (Ćerimovic), departed from Bosnia to Istanbul and settled there. His son, Fa'iz, returned to Sarajevo where he taught in Malkoćeva Medresa. His other son, Mehmed effendi Rifdi, however, stayed in Istanbul.

Abdulkerim was a great poet, and his descendants were not much behind him in their talents. According to Safvet beg Basagic, Mehmed effendi Rifdi was “soft and sensitive poet” and is “without a doubt to become one of the best Ottoman poets in the period before the revival”.

Other two alims of this family Omer effendi Rifdi and his son Muhammed Sadik effendi, were eminent qadis of Bosnia. Besides that, Muhammed Sadik was also a well known calligrapher.

موجز**بيوت العلم:
عائلة رفاي – تشريموفيتش
مدرسون، شعراء، قضاة، خطاطون**

أحمد محمدوفيتش

تعتبر عائلة رفاي – تشريموفيتش من بيوت العلم العريقة في سراييفو في القرنين السابع عشر والثامن عشر، واشتهر من أبنائها العديد من الأساتذة والقضاة والمدرسين الذين درسوا في اسطنبول وعملوا في مختلف المدن الإسلامية الكبيرة، وكان لهم دور في إثراء الشعر البوسني والتركي بديوانين كاملين على الأقل، وبالكثير من المجموعات والقصائد الشعرية. وينسب فرع تشريموفيتش في هذه العائلة إلى جدهم عبد الكريم الذي سافر إلى اسطنبول لتحصيل العلم واستقر فيها حتى نهاية حياته، وقد عاد ابنه فائز إلى سراييفو وعمل فيها مدرساً في مدرسة مالكوتش، بينما بقي ابنه الثاني رفاي في اسطنبول.

كان عبد الكريم شاعراً كبيراً، ولكن أبنائه وأحفاده لم يتأخروا عنه في هذا المجال، فقد تحدثت باشاغيتش عن محمد أفندي رفاي فوصفه بأنه كان "شاعراً لطيفاً ورقيق المشاعر" يمكن تصنيفه "وبدون أدنى شك في الصفوف الأولى للشعراء العثمانيين قبل النهضة".

ومن العلماء المشهورين في هذه العائلة نذكر عمر أفندي رفاي وابنه محمد صادق أفندي رفاي، اللذين كانا قاضيين مرموقين في البوسنة، كما أن محمد صادق كان خطاطاً وناسخاً للمخطوطات.